

Batalka Krisztina

Kutatás brit és észak-amerikai egyetemi levéltárakban

A cikkben kutatói szemmel igyekeztem megvizsgálni néhány brit és észak-amerikai egyetemi levéltárat, vagyis elsősorban a hasznos információk összegyűjtése, illetve az online elérhető állományok, lehetőségek ismertetése volt a cél. Elsősorban azokra az egyetemi levéltárakra koncentráltam, amelyek a magyar történelem kutatása során relevánsak lehetnek. Az alábbi három levéltárat vizsgáltam meg részletesebben: Oxford University és Cambridge University az Egyesült Királyságban, valamint a Rutgers University az Amerikai Egyesült Államokban.¹

Az első egyetemek, mint az európai kultúra egyik legfontosabb alkotásai, a 11-13. században alakultak ki, közülük tartozik többek között az angol Oxford University is. A brit felsőoktatás nagy része napjainkban is az egyetemeken folyik, de ezen kívül üzleti és művészeti intézetek is nyújtanak specifikus oktatást. Jelenleg 150 főbb brit egyetemet tart nyilván a *Complete University Guide*.² Ezeket vizsgálva többféle típus különíthető el, így például a kollégiumi típusú egyetemek (ilyen Oxford és Cambridge, együttesen gyakran Oxbridge-nek nevezik őket).³ E két egyetem azok közé tartozik, amelyek kialakulásuktól kezdve erős egyházi befolyás alatt álltak, működésüket pedig a tanárok dominanciája jellemezte. Az intézmény élén a kancellár állt, aki egyben az egyház képviselője is volt, a világi vezető pedig a kancellárral mellérendelt viszonyban álló rektor. Természetesen a középkori egyetemek sok változáson mentek keresztül több évszázados működésük alatt, de éppen ez a két intézmény, amelyek leginkább megőrizték középkori hagyományaikat, ráadásul ún. nemzeti egyetemként a saját angol elit kinevelése a céljuk.⁴ Ettől eltérő típusú egyetem pl. a London University, amely sok felsőoktatási intézményt magába foglaló föderális intézményegyesítés (college rendszerrel). Érdekessége, hogy a 19. század első harmadában ún. vizsgáztató egyetemként kezdte meg működését, vagyis sokáig csak a

¹ A brit egyetemi levéltárakat talán leginkább a külföldi egyetemjárást kutatók használják. Két olyan tudományos munka is született, amelynek szerzői hasznos gyakorlati tapasztalatot szereztek a brit egyetemi levéltárakban történő kutatásban. Ezek: GÖMÖRI GYÖRGY: Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken 1526-1789. Budapest, 2005. 116 (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 14.), valamint SÁRKÖZI GABRIELLA: Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken 1789-1919. Budapest, 2013. 200. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 19.)

A Rutgers Egyetem gyűjteménye pedig New Jersey állam helytörténeti gyűjteményeként is működik, ahol számos településen éltek és élnek magyarok. E témához ld. KOVÁCS ILONA: Az amerikai közkönyvtárak magyar gyűjteményeinek szerepe az asszimiláció és az identitás megőrzésének kettős folyamatában, 1890- 1940. Budapest, OSZK, 1997. 189., illetve Katonalevelek: Az amerikai magyarok második generációja az amerikai hadseregben a második világháború idején 1942-1945 (Soldier letters: second generation American Hungarian soldiers in the US Army during World War II 1942-1945). Sajtó alá rendezte, közreadja és a bevezető tanulmányt írta (published with an introductory study by Kovács Ilona). Budapest, Néprajzi Múzeum, 2012. 423. (Fontes Musei Ethnographiae = A Néprajzi Múzeum forráskiadványai 10.)

A témához javasolt lehet továbbá a brit, illetve észak-amerikai hungarika-kutatások hozzáférhető jelentéseit vagy azok alapján készült publikációkat is áttekinteni, amely e cikk kereteibe már nem fért bele.

² A cég ezen a néven egy honlapot (rangsort és információs szolgáltatást) működtet:

<http://www.thecompleteuniversityguide.co.uk/universities/> (letöltés ideje: 2016. október5.). Az egyetemek területi megoszlása az Egyesült Királyságon belül: Anglia 124 intézmény, Észak-Írország 2 intézmény, Skócia 16 intézmény, Wales 8 intézmény.

³ A college nemcsak főiskolát vagy kollégiumot jelent a szó magyar értelmében, hanem olyan, részben autonóm intézményeket, amelyek az oktatási és adminisztratív egységekkel, valamint a kutatóintézetekkel együtt alkotják az egyetemet. A diákok és az oktatók nagy része nem csupán az egyetemmel, hanem valamely college-dzsal is jogviszonyban áll. A college-ok az egyetemfejlődés szerves részét képezték, némelyik múltja több évszázados, de nevelési célok, működési elvek, sőt finanszírozás szempontjából is önállóak voltak.

⁴ SÁRKÖZI GABRIELLA: Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken (1789-1919). Doktori disszertáció. ELTE 2013, 62-63. A disszertáció itt érhető el: <http://doktori.btk.elte.hu/hist/sarkozigabriella/diss.pdf>

diplomavizsgákat lehetett ott letenni (nemzetiségtől, vallástól, társadalmi helyzettől függetlenül), az oktatás és kutatás csak később indult meg. A típusbeli különbségek magyarázzák többek között, hogy az intézmények levéltáraiban miért nem ugyanolyan forrástípusokkal találkozhat a kutató.

Az Amerikai Egyesült Államokban 1636-ban alapították a legrégebbi egyetemet (Harvard), ezt követte a Yale (1701), majd a Princeton (1746), és a régebbi alapításúak közül az 1890-es évekig bezárólag az összes világszerte (el)ismert egyetem (Columbia, MIT, Berkeley, Stanford). Jelenleg közel négyezer lehet a felsőoktatási intézmények száma, amely sok esetben egész (tag)állami egyetemrendszereket jelent.⁵ Bár a szervezetfejlődési minta európai, pontosabban angol (a Harvardnak helyet adó, Boston közelében található várost az angol egyetemi városról, Cambridge-ről nevezték el), ugyanakkor az USA-ban nem a „kiváltságosok privilégiumaként” indult a felsőoktatás, és az intézményekben hamar kialakult egy laikusabb jellegű, a közösség képviselőiből álló külső ellenőrzési testület. A függetlenség kivívása, illetve a polgárháború után pedig saját fejlődési folyamat eredményeképpen kialakult a kétciklusos (nálunk bolognaiként ismert), teljesen rugalmas, átjárható és kevésbé tekintélyalapú oktatás.

Az egyetemi levéltárakról a Brit Nemzeti Levéltár honlapján érdemes elkezdni a tájékozódást.⁶ Az oldalon 528 egyetemi levéltár érhető el (ezek között a brit nemzetközösség területén, illetve az Amerika Egyesült Államokban működő intézmények levéltárai is megtalálhatók, és az oldal további közel 300 találatot ad ki a college szóra, amelynek kb. a fele kapcsolódik a 'university' keresési kifejezéshez is). Az egyes levéltárakról itt rövid, szabványos leírás található (cím, elérhetőségi adatok, weblapcím, nyitva tartás).

Az *Európai Levéltári Portálon* (*Archives Portal of Europe, APE*,) közel 150 brit egyetemi közgyűjtemény (university és/vagy college archives, special university collections) található meg.⁷ Az oldalon egyébként közel 48 ezer találatot kapunk a 'university' szóra keresve és az Egyesült Királyság területére leszűkítve, azaz ennyi olyan levéltári leírási egység érhető el, amelyek ottani egyetemekkel kapcsolatosak vagy azok közgyűjteményei tették közzé. Érdekesség, hogy ezek közül az egyébként kevésbé ismert Hull University Archives egymaga 15 ezer találattal rendelkezik.⁸

Szintén jó kiindulópontja a brit egyetemi levéltárak közötti tájékozódásnak az *ArchivesHub* nevű gyűjtemény.⁹ Létrehozását az indokolta, hogy a legtöbb kis létszámú levéltárnak korábban nem voltak megfelelő lehetőségei modern online szolgáltatások biztosítására. Így a brit egyetemi, college, illetve egyéb (múzeumi, alapítványi, szervezeti, intézeti) levéltárak közös, szabványos leírásokat tartalmazó felületként működik, közel 300 résztvevővel.¹⁰

⁵ Az Amerikai Egyesült Államokban található egyetemek körülbelüli száma esetében a Wikipédiára hagyatkoztam, de hasznos tájékoztató pont az 1900-ban alapított, a 62 vezető amerikai egyetem által működtetett Amerikai Egyetemek Szövetsége nevű szervezet weboldala is (<http://www.aau.edu/>).

⁶ http://discovery.nationalarchives.gov.uk/results/a?_q=university&_col=400&_anr=10 (letöltés ideje: 2016. október 5.).

⁷ <https://www.archivesportaleurope.net/hu>

⁸ A Hull University College-t 1928-ban alapították, tehát nem a nagy múltú brit felsőoktatási intézmények közé tartozik. Levéltári és kéziratári anyaga több mint 750 ezer dokumentumból áll, amelyek 120 nagyobb és 300 kisebb gyűjteményt alkotnak (ezek nemcsak az egyetem iratanyagát jelentik, hanem családi levéltárak vagy társadalmi szervezetek iratai is megtalálhatók benne).

<https://www.archivesportaleurope.net/hu/search/-/s/n;jsessionid=8ABF8997EA3810CD1A2CCFA0FD41F14F> (letöltés ideje: 2016. október 5.)

⁹ <http://archiveshub.ac.uk/> A gyűjteményről ld. SZATUCSEK ZOLTÁN: Webszemle. In: *Levéltári Szemle* 57. évf., 2007/3. sz. 93.

¹⁰ Hasonló szabványos információs pontot kínál a szintén a Nemzetközi Levéltári Tanács (ICA) által kiadott szabványokon alapuló AtoM (Access to Memory) levéltári alkalmazást használó magyar *UnivA*, amely a hazai egyetemi levéltárak közös nyilvántartási felülete segédleteik, fondjegyzékeik és leírásaik kezelésére, publikálására. A projektet a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával a hazai egyetemi és egyházi levéltárak közös pályázatban, de külön

Mind az APE, mind az ArchivesHub fontos bázisa a hungarika-kutatásnak. Utóbbin például a 'Hungary' keresőkifejezés több mint 400 találatot ad ki, köztük Pető Mihály fotóriporter gyűjteményét, amelyet éppen egy egyetemi levéltár, a Dundee University Archives őriz, vagy Gábor Dénes világhírű magyar fizikus iratait a londoni Imperial College archívumából. Az USA egyetemi levéltáraival kapcsolatban érdemes felkeresni az Amerikai Levéltárosok Szövetségének (Society of American Archivists, SAA) honlapját, mivel a szervezetnek van egyetemi levéltárosokat tömörítő szekciója (az egyik legnagyobb a 13 szekció közül).¹¹ Végül a Nemzetközi Levéltári Tanács 1992-ben alakult egyetemi levéltári szekciójának honlapját is megemlítem (Section on University and Research Institution Archives, ICA-SUV).¹² Az oldal direkt kapcsolatot nem nyújt ugyan az egyetemi levéltárak felé, de tájékoztat a levéltáros világszervezet egyetemi levéltárosainak szakmai tevékenységéről.¹³

A brit levéltári struktúrát hagyományosan a fenntartói decentralizáltság jellemzi (a levéltárak felügyelete megoszlik a kulturális és az igazságügyi minisztérium között, illetve a működésüket biztosító fenntartói kör is változatos).¹⁴ Ez a decentralizáltság az egyetemi levéltárak esetében is jellemző. Nemcsak az egyetemek, de azon belül a college-ok, sőt a könyvtár vagy a múzeum is rendelkezhetnek saját levéltárral. Az adott egyetem levéltári anyaga tehát teljes egészében ott marad, de az intézményen belül különféle helyeken őrzik azokat (könyvtár, múzeum, levéltár, kéziratár, speciális gyűjtemények), amely megnehezíti a kutatást. Az Egyesült Királyságban a dokumentumok a keletkezésüktől számított 30 év után kerülnek a levéltárakba, majd a nyilvántartásba vételt és feldolgozást követően válnak kutathatóvá. Emellett az információszabadságról szóló törvény, a legutóbb 2005-ben módosított Freedom Of Information Act, illetve az intézmények saját rendelkezései szabályozzák a kutatást (ehhez további információkat ld. az egyes intézményeknél).

Az Oxford University Archives a híres egyetemi könyvtár, a Bodleian Libraries Speciális Gyűjtemények nevű egységének része. A levéltár csak az egyetem adminisztratív iratait, illetve bizonyos szervezeti egységeinek iratanyagát őrizi 1214-től kezdődően.¹⁵ Az egyetemi polgárokkal kapcsolatos személyes/magániratok, illetve az egyetem nevét viselő és/vagy ahhoz tartozó klubok, egyesületek stb. iratai a könyvtár kéziratárában találhatóak. A college-oknak, a könyvtárnak vagy az egyetemi sajtónak pedig külön levéltára van (ugyanakkor az egyetemi levéltár őrzi például az egyetemi kancellár bírósága alá tartozó iratanyagot).¹⁶ Az egyetemi levéltár honlapján kívül a college-ok levéltárainak (amelyek nagy része a college-ok könyvtárainak részét képezi) is van egy gyűjtőoldala, ahonnan a levéltárakról a legfontosabb információk, illetve a továbblépési lehetőségek érhetők el.¹⁷

felület kialakításával valósították meg. Az UnivA ideiglenes tesztfelülete innen érhető el: <http://lweb.bibl.u-szeged.hu/>

¹¹ A szekció weboldala: <http://www2.archivists.org/groups/college-and-university-archives-section>

A szekció The Academic Archivist néven saját hírlevelet, illetve blogot üzemeltet, valamint számos levéltári szakmai anyagot, ajánlást készítenek. A blog elérhetősége: <https://academicarchivist.wordpress.com/>

¹² A szekció weboldala: <http://archives.library.illinois.edu/ica-suv/about/officers-and-section-bureau/>

¹³ Az amerikaihoz hasonlóan ez az oldal sem a levéltári kutatók, inkább a levéltárosok, egyetemi levéltárosok számára érdekes szakmai anyagokat tartalmaz, így pl. egy 2013-as ajánlást a hallgatói iratok értékeléséről és rendezéséről: http://archives.library.illinois.edu/ica-suv/files/2016/01/SUV_Appraisal_Stud_Rec_English.pdf

¹⁴ FÜLÖP TAMÁS: A nemzeti levéltár vezető és integráló szerepe az angol levéltári rendszerben. In: *Levéltári Szemle* 64. évf., 2014/1. sz. 25–31.

¹⁵ Az egyetemi levéltár pontos gyűjtőkörü leírása itt található: <http://www.bodleian.ox.ac.uk/oua/policies> (letöltés ideje: 2016. október 15.). Levéltáros, azaz „keeper of the archives” tisztség egyébként 1634-től létezik az egyetemen.

¹⁶ A kancellár a 13. század közepétől volt a kizárólagosan döntésre jogosult, hetente ítélkező (egyházi) bírósági személy az egyetemi polgárok (nemcsak tanulmányi) ügyekben.

¹⁷ Az egyetemi levéltár weboldala: <http://www.bodleian.ox.ac.uk/oua>.

Az egyetemi honlap nemcsak azokra a gyakran ismételt kérdésekre található válasz, amelyek a kutatás vagy az ügyfélszolgálati konkrét intézési módjára vonatkoznak (pl. honnan tudható, hogy valaki odajárt-e vagy hogyan kapható hiteles másolat a diplomáról), hanem útmutatók is találhatóak azokról a témákról, amelyeket gyakran kutatnak, illetve azoknak az állományoknak a fellelhetőségéről, amelyek nem az egyetemi levéltárban találhatóak, de az egyetemmel kapcsolatosak.

Az oxfordi egyetemi levéltárban őrzött anyaggal kapcsolatban a mi fondjegyzékünkhöz hasonló katalógus található, egyes fondok esetében pdf formátumban letölthető, áttekintő raktári jegyzékhez hasonló dokumentummal.¹⁸ Másrészt 1634-ben készült el az első, levéltárosok számára készült belső segédlet (Lower Archive Room Index, azaz gyakorlatilag egy tárgymutató, amely az adott index szóhoz tartozó raktári őrzési egységeket tartalmazza), későbbi kéziratos, majd gépi kiegészítésekkel, amelyet végül 2002-ben foglaltak egységes segédletbe (ez a honlapon szintén kereshető pdf formátumban megtalálható).¹⁹

A kutatás előtt e-mailes konzultációt javasolnak, tekintettel arra, hogy a kikért anyagok a levéltári kutatóteremként is működő Bodleian Libraries ritka könyvek és kéziratok olvasótermében használhatók (természetesen a könyvtárhoz való el- és bejutásról is adnak információt a honlapon). A hozzáférés elvei, azaz a kutatási szabályzat is megtalálható az oldalon, vagyis előzetesen minden információ rendelkezésre áll, illetve telefonon vagy e-mailben egyeztethető. Ezt mindenképpen ajánlott megtenni, ugyanis helyben azonnal semmi sem kutatható, a kutatni kívánt anyagot előzetesen, időpontra lehet kikérni (ellentétben a hazai gyakorlattal, ahol több egyetemi levéltár esetében bizonyos állományrészek adott esetben akár rögtön hozzáférhetőek). Kutatni a 80 évnél régebbi iratokat lehet, a 30 évnél fiatalabb iratok használatához pedig a keletkeztető szervezeti egység engedélye is szükséges. Emellett a kutatóktól fogadó- és ajánlóleveleket is várnak. Az ottani levéltárosok egyébként roppant szabálykövetők. A kutatott iratokhoz pedig sok esetben csak fehér kesztyűvel nyúlhat a kutató.

Érdekesség, hogy egy, az ottani kutatási gyakorlatot ismerő hazai kutató szerint a brit egyetemi levéltárak meglehetősen szakemberhiánnyal küzdenek, ráadásul a közgyűjtemény-együttes jellegnél fogva a munkatársak rotálódnak a különböző szolgáltatási helyek között. Így egy hazai kutatóteremben dolgozó kollégánál, pláne a referensnél kevésbé ismerik az anyagot, azaz érdemi segítséget helyben kevésbé tudnak biztosítani a kutató számára. Akár az is előfordulhat, hogy magával a levéltárossal nem is találkozik a kutató, bár – előzetesen egyeztetett – konzultációra van mód.²⁰

Egy konkrét példával érzékeltetve, ha valaki Oxfordban tanult magyar peregrinusok után kutat, nemcsak az egyetemi anyakönyveket, illetve évkönyveket kell kikérnie (sok esetben előbbiek nyomtatott forráskiadásként is elérhetőek, főként a college könyvtárban), hanem az egyes college-ok levéltárába is el kell mennie, mert az ottani források sokkal bőségebb adatmennyiséggel szolgálnak az adott college közösségébe tartozó diákokról. A diákokhoz kapcsolódó kéziratos megoszlanak a college levéltár és az egyetemi levéltár között (London esetében pedig a British Library és a felsőoktatási intézmény levéltára között. Emellett vannak olyan oktatási intézmények is, amelyek beiratkozási irataikat az adott intézmény records' office-

A college-ok gyűjtőoldala: <http://www.oxfordarchives.org.uk/college%20archives.htm>

¹⁸ <http://www.bodleian.ox.ac.uk/oua/holdings/catalogues> (letöltés ideje: 2016. november 15.)

¹⁹ <http://www.bodleian.ox.ac.uk/oua/holdings/lower-archive-room-index> (letöltés ideje: 2016. november 15.)

²⁰ A peregrináció-kutatás szempontjából legfontosabb brit egyetemi levéltári források közül az egyetemi anyakönyveket, a college-ok regisztereit, illetve az egyetemi évkönyveket szinte mindenhol kiadták nyomtatásban is, illetve az angliai felsőoktatási intézményekre jellemzően olyan kiadványokat is készítettek, amelyek nemcsak a diákok listáját tartalmazzák, hanem oktatókét vagy egyéb tiszteletbeli tagokét és támogatókét is. Mindezek azonban egyáltalán nem teszik feleslegessé a levéltári forrásanyag használatát sem.

aiban őrzik, vagyis nem a levéltárakban, hanem az oktatási intézmény adminisztrációjában található meg).²¹

Az oxfordi egyetemre vonatkozó iratok között az Európai Levéltári Portálon is lehet böngészni. A 'university oxford' keresési kifejezésre az adatbázis több mint 4 ezer találatot dob ki (alapvetően levéltári leírási egységek), amely 25 intézmény között oszlik meg, vagyis nemcsak a saját egyetemi levéltári állományban található vonatkozó dokumentumok (kb. 1200 találat mutat egyébként a saját intézményi levéltárra). Ha a digitális tartalommal, azaz dokumentumképpel is rendelkező találatokat nézzük, csak mintegy 30(!) találatot kapunk, amelyből egyik sem a saját egyetemi levéltárra mutat.

A levéltárnak a közösségi médiában (elsősorban a Facebook-on) önálló megjelenése nincs, a Bodleian Libraries oldalán található a könyvtár egyes gyűjteményeivel, egységeivel kapcsolatos információk.²²

A **Cambridge University Archives** szintén az egyetemi könyvtárhoz, annak kéziratos részlegéhez tartozik, 1266-tól őrzi az egyetem jelenleg kb. 2500 ifm-nyi iratanyagát. A *Janus* nevű online katalógusból () kiderül, hogy a Cambridge-i Egyetemhez tartozó archívumok száma eléri a közel félszázat (ezek az egyetemi könyvtár gyűjteményei, köztük a levéltár, valamint a múzeum és a college-ok levéltárai, illetve néhány olyan intézmény, amelyek nem az egyetemhez tartoznak, de jelentős egyetemi vonatkozással bírnak, pl. kórházak).²³ Maga az egyetemi levéltár az egyetem adminisztratív és oktatási szervezeti egységeinek iratait gyűjti, állományának iratjegyzéke szintén megtalálható a közös katalógusban.²⁴ Ebben az egyes fondokról állagszintig megtalálhatók az alapvető adatok, az adatbázis használatához pedig részletes leírás található. A magyar vonatkozású, elsősorban peregrinációs források is az egyetemi levéltárban találhatóak, beleértve a magyar diákok hátrahagyott kéziratait, leveleit is.

A levéltár honlapján (külön ismertetés található a legjelentősebb fondokról, illetve a levéltári állományhoz kapcsolódó kéziratos gyűjteményekről, valamint a kéziratok olvasótermének (egyben levéltári kutatóterem) használatáról).²⁵ A levéltári kutatóknak az ún. Admissions Office-ban olvasójegyet kell váltani fényképes igazolvány bemutatásával. Itt is előzetes egyeztetést kérnek az anyag előkészítése, illetve esetleges konzultáció miatt. A másolatkészítési szolgáltatások ismertetése is részletesen tanulmányozható már előzetesen. Szintén minden információ megtalálható az elérhetőségre, nyitva tartásra vonatkozóan, az olvasótermi (kutatótermi) használat szabályaival egyetemben.

²¹ Sárközi 2013, 49-54. p. A kutató doktori disszertációja készítéséhez Cambridge-ben és Oxfordban összesen tizenkilenc kollégiumi levéltárat nézett végig az egyetemi levéltárak és könyvtárak iratanyaga mellett.

A kutatásban továbbá nagy segítséget jelenthet a British Library kelet-európai szakkonzultánsa. A londoni forrásfeltárást ugyanis jelentősen nehezíti, hogy minden egyetemet alkotó intézménynek külön forrástípusa van, így az ott kutató akár harminc levéltárat is felkereshet az angol fővárosban. Ráadásul a londoni oktatási intézményeket sűrűn átszervezték, így az adott intézmény levéltári anyagának felkutatásához ismerni kell azt, hogy az adott intézményt mikor hogyan hívták, illetve az adott időszakban éppen milyen intézményi struktúrába tagozódott be. Az iratok a jogutód intézmények levéltáraiban találhatóak, de nemcsak az intézményi levéltárban, hanem a records' office-ban is kutatásokat kell végezni, majd az intézmény könyvtárában, illetve a központi könyvtár kézirattári anyagában is. Az egyes intézmények levéltárai és könyvtárai mellett pedig fontos nyomtatott forrásokat őriz a British Library, amely nemcsak Londonra vonatkozóan tartalmaz diáklistánkat (vidéki angol és a skót egyetemek anyakönyveinek nagy része is fellelhető, továbbá a vidéki angol egyetemeken végzettséget szerző hallgatók nyomtatott listája is megtalálható), ld. Sárközi 2013, 52. p.

²² <https://www.facebook.com/bodleianlibraries/?fref=ts>

²³ A Janus, amely gyakorlatilag egy összesített fond- és állagjegyzék, innen érhető el: <https://janus.lib.cam.ac.uk/>

²⁴ <https://janus.lib.cam.ac.uk/db/node.xsp?id=EAD%2FGBR%2F0265>

²⁵ <http://www.lib.cam.ac.uk/deptserv/manuscripts/universityarchives.html>

A közösségi média-megjelenések közül itt érdemes a könyvtár speciális gyűjteményeinek blogját is tanulmányozni, ahol egyszerű szűréssel kiválaszthatók a levéltári blogbejegyzések.²⁶ A levéltárnak egyéb önálló megjelenése (pl. Facebook oldal) az oxfordihoz hasonlóan szintén nincs, ebben az esetben is az egyetemi könyvtár oldalán található meg a levéltárral kapcsolatos információk.²⁷ Az Európai Levéltári Portálon elérhető tartalmak esetében közel 20 intézmény 4 és fél ezer leírási találatot ad (köztük másfél ezer a saját egyetemi levéltári leírás).

A Cambridge University esetében néhány college archives-t is megvizsgáltam. Az egyik a **Homerton College Archives** (a college 1695 óta működik), amely a college könyvtárán belül működik, így a levéltári állományhoz is a könyvtárban, szigorú felügyelet mellett lehet hozzáférni. A honlap () részletesen tájékoztat a levéltárban található forrástípusokról, amelyek között pl. audiovizuális gyűjtemény is található, ám jegyzékeket nem ad közre.²⁸ A levéltár nemcsak a college tagjai, de az egyetem minden polgára, illetve minden érdeklődő számára rendelkezésre áll heti két nap (az elérhetőségeket az előzetes időpont-egyeztetéshez természetesen tartalmazza a weboldal). Érdekes, hogy 30 fontos díj ellenében családtörténeti kutatást végeznek (ebbe már a szükséges fénymásolatok díja is benne van). Az 1511 óta működő **St. John's College Archives** szintén heti 2 napot tart nyitva, honlapjáról () minden szükséges kontaktinformáció, illetve az állomány szabványos leírása is elérhető.²⁹ *Off the shelf* címmel saját forrásajánló, -bemutató blogot is vezetnek, illetve ppt vetítés formájában rövid, közérthető segédanyagot tettek közzé arról, hogyan használható a levéltári anyag pl. egy disszertáció elkészítéséhez.³⁰ Szintén a brit egyetemi levéltári kutatást segíti néhány tematikus weboldal is.³¹

Az USA-ban a university archives-nak jóval szélesebb a gyűjtőköre, mint Nagy-Britanniában (pl. a Harvard University Archives szakdolgozatokat, doktori disszertációkat, egyetemi újságokat vagy az egyetemi múzeumok iratait is őrzi az egyetemi iratanyagon túl).

A részletesebben megvizsgált **Rutgers University Archives** az egyetemi könyvtárral közös szervezetben működik Speciális Gyűjtemények és Egyetemi Levéltár néven, helyileg is a könyvtár épületében található. Az intézmény állománya négy nagy részre tagolódik: a Sinclair New Jersey (helytörténeti) Gyűjtemény (ennek 64 ezer tétele között is található iratok), a kéziratok, a ritka könyvek, illetve az egyetemi levéltári állomány. Utóbbi 9 ezer folyómétert tesz ki és az egyetem történeti iratait tartalmazza. Ebben az iratanyagban az adminisztratív és az akadémiai egyetemi szervezeti egységek, valamint a hallgatói intézmények és szervezetek dokumentumai (beleértve a college-ok is), illetve személyes iratok, disszertációk, fotók, visszaemlékezések találhatóak. A teljes levéltári anyagról online elérhető minden segédlet, jegyzék és nyilvántartási információ az intézmény honlapjáról.³²

A honlapról egy *RUCore* elnevezésű digitális gyűjtemény is elérhető, amelyben néhány kiválasztott állományrész található meg, így térképek vagy egy Peter Still nevű felszabadított rabszolga digitalizált hagyatéka. A 'Hungary' keresőszóra is ad néhány találatot az adatbázis, közte pl. egy 1957-es dokumentumot a magyar diákok nyelvi és orientációs programjáról. A digitalizált

²⁶ <https://specialcollections.blog.lib.cam.ac.uk/>

²⁷ <https://www.facebook.com/pages/Cambridge-University-Library/105359512896274>

²⁸ <http://www.homerton.cam.ac.uk/lifeathomerton/library/archives>

²⁹ <http://www.joh.cam.ac.uk/archives>

³⁰ <http://www.joh.cam.ac.uk/shelf>

³¹ A www.oxfordarchives.org.uk és a <http://janus.lib.cam.ac.uk> oldalak az oxfordi és a cambridge-i egyetemek különböző levéltáraiban segítik az eligazodást. A www.aim25.ac.uk elektronikus levéltári adatbázis közel száz, Londonban és környékén található felsőoktatási intézmények megmaradt iratait, illetve ezek elérhetőségeit tartalmazza. A www.a2a.org.uk weboldalon pedig az angol és a walesi levéltárak 8–21. századi iratanyagainak adatbázisa található meg.

³² <https://www.libraries.rutgers.edu/rul/libs/scua/scua.shtml>

A segédletek az EAD szabványnak megfelelően készültek, amit egyébként 1993-ban a University of California, Berkeley könyvtárában kezdtek fejleszteni.

állomány pdf vagy képformátumban letölthető.³³ További érdekesség az a linkgyűjtemény, amely az intézmény anyagainak felhasználásával készült, így pl. a New Jersey-i nők története, az intézmény emellett egyéb online forrásokat is az érdeklődők figyelmébe ajánl.³⁴

A kutatás megkezdése előtt itt is ajánlatos a kéréseket, illetve a konzultációs lehetőséget előzetesen egyeztetni. Az egyetemi levéltári gyűjteményrészhez két főt ajánlanak segítségként, akik a kutatókkal közvetlenül konzultálnak (az intézményben összesen közel 20 fős személyzet dolgozik, közte állományvédelmi és közművelődési szakember, de van külön levéltáros az elektronikus, illetve az audiovizuális állományok kezeléséhez is).

A levéltári kutatóknak a könyvtári információs pultnál első alkalommal regisztrálniuk kell, ezt követően alkalmankénti be- és kijelentkezéssel (ún. patron log használatával) egy meghatározott olvasóteremben, speciális asztalnál használhatják a kikért anyagokat (a mikrofilmek külön olvasóteremben érhetőek el). A kutatótermi rendelkezések hasonlóak a hazaihoz (mi vihető be és mi nem, pl. saját szkanner nem). A sárga színű kériőlapon egyszerre öt dosszié vagy két doboz kérhető ki. A kutatás végeztével az előírt pultra kell visszahelyezni a kiadott anyagot és külön felhívják a figyelmet arra, hogy a személyzet ellenőrzi a kiadott és visszavett tételeket. A fénymásolás bizonyos anyagok esetében a kutató által saját kezűleg, a könyvtár másológépein, másolókarttyák használatával is elvégezhető. Az egyáltalán nem másolható anyagok esetében egyedi konzultációt javasolnak „a probléma áthidalására.” Saját fényképezőgép abban az esetben használható, ha a kutató betartja a vonatkozó szabályozást. Az olvasóterem (kutatóterem) használatának szabályai természetesen megtalálhatók a honlapon, akárcsak az elérhetőséggel, parkolással, étkezési lehetőségekkel kapcsolatos információk is.

A közösségi médiában az intézmény önálló Facebook oldallal van jelen, amit érdemes megnézni, mert láthatóan nagy figyelmet fordítanak ebben a nagyon vegyes gyűjtőkörű intézményben található anyagok és tevékenység bemutatására.³⁵

³³ http://www.libraries.rutgers.edu/rul/libs/scua/scua_rucore_portal.shtml

³⁴ New Jersey-i nőtörténet: <http://www.njwomenshistory.org/>

További online források: https://www.libraries.rutgers.edu/rul/libs/scua/other_links.shtml

³⁵ <https://www.facebook.com/RutgersSCUA/?fref=ts>